

УДК: 330.3:[332.122:338.43]

О. А. Дудзяк,

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, адміністрування та публічного управління Подільського державного аграрно-технічного університету

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ВЕДЕННЯ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

O. Dudziak,

PhD in Economics, asc.prof. of the Department of Management, Administration and Public Management of the State Agrarian and Engineering University in Podilya

IMPLEMENTATION OF THE WORLD EXPERIENCE IN THE RURAL AREAS DEVELOPMENT POLICY IN TERMS OF UKRAINIAN REALITIES

Розвитку сільських територій приділяють увагу нині провідні науковці, громадські діячі, державні службовці та політики. Дуже часто проблеми відновлення та розвитку виносяться на загальні обговорення, де пропонують різні шляхи їх вирішення та досвідом яких прогресивних країн варто скористатись і як його імплементувати в наші сучасні реалії.

Часто пов'язують сільські території з аграрним виробництвом, в той час як в Європейських країнах сільські території характеризуються інтегрованим розвитком. На сучасному етапі існують тенденції збільшення важливості розвитку аграрного сектора в умовах продовольчої безпеки, нині вже немає сумнівів, що концепція сільського розвитку є значно ширшою ніж концепція аграрного розвитку.

На сучасному етапі розробка напрямів та стратегій розвитку сільських територій України є доволі актуальна серед науковців. Якщо в умовах планової економіки диспропорції у розвитку сільських адміністративних районів успішно згладжувались директивними методами, то в умовах сучасної економіки на регіональному рівні управлінні необхідно використовувати диференційований підхід, який дозволяє враховувати індивідуальні особливості функціонування сільських територій і поселень.

The rural areas' development nowadays leads attention of leading scholars, public figures, civil servants, and politicians. Very often, these particular issues of recovery and development are presented in general discussions, which offer different ways of solving them and the experience of which progressive countries should be used and how to implement it in our current realities.

Rural areas are often associated with agrarian production, while in European countries, they are characterized by integrated development. At the present stage, there are tendencies of increase of the importance of agrarian sector development in the food security context; now there is no doubt that the concept of rural development is much wider than the concept of the agrarian one.

At the present stage, the elaboration of strategies and trends of the Ukrainian rural areas development is rather urgent among scholars. If, under the planned economic conditions, the imbalances in the rural administrative areas development have been successfully offset with

policy methods, than, under the modern economic conditions, the regional management, needs to use an individual approach, that allows taking into account the individual features of the rural areas and settlements functioning.

Ключові слова: *сільські території, політика, імплементація, розвиток, спільна аграрна політика.*

Keywords: *rural areas, policy, implementation, development, common agricultural policy.*

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми розвитку сільських територій висвітлювались в дослідженнях І. Іртищева, О. Потапенко, Ю. Губені, І. Прокопа, В. Іванишин, Л. Лисенко, О. Сидоренко та інших. Важливого теоретичного та практичного значення набуває дослідження європейського досвіду та його адаптації до національних умов, але, незважаючи на цінність проведених досліджень, окремі питання, пов'язані з виявленням характерних особливостей світового досвіду розвитку сільських територій та їх адаптації до національних умов потребують подальшого висвітлення.

Формування цілей статті: Метою статті є вивчення та запровадження світового досвіду проведення політики загального та економічного розвитку сільських територій та виділення можливих умов для його імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу досліджень: Для України важливим є вивчення зарубіжних навиків формування сталого розвитку сільських територій, аналіз їхніх закономірностей і тенденцій розвитку. Особливо корисним для вітчизняної економіки, в контексті європейської інтеграції, повинен стати досвід країн Європейського Союзу. Європейський Союз приділяє велику увагу розвитку сільських територій, адже у 27 країнах ЄС частка сільських жителів становить 27,1% (згідно з класифікацією за щільністю населення), причому на переважно сільських територіях (за класифікацією на регіональному рівні) проживає 20,1% загальної чисельності населення, а частка зайнятих у сільському господарстві коливається в межах 3–4% загальної кількості працюючих. Політика розвитку сільських територій у європейських країнах здійснюється в рамках Спільної аграрної політики (САП) ЄС[1].

Протягом своєї еволюції САП ЄС поступово відходила від принципів, що базувались на територіальному поділі, переорієнтовуючись на підходи, пов'язані з територіальною координацією та компромісними рішеннями. Пріоритетами політики розвитку сільських територій ЄС на 2007–2013 рр. стали конкурентоспроможність, середовище й управління земельними ресурсами, багатофункціональне село та якість життя.

Спільна аграрна політика ЄС поєднує елементи регуляторно-ринкової, цінової, зовнішньоторговельної й структурної політики. Оскільки в аграрній економіці галузевий і територіальний фактори інтегровані в одне ціле, поступово цілі САП ЄС змістилися з вирішення проблем сільського господарства до завдань розвитку сільських територій. Тому, говорячи про сучасну аграрну політику ЄС, треба розуміти, що вона формувалася та функціонує на фундаменті та у рамках регіональної, насамперед структурної, політики. САП ЄС в широкому розумінні – це напрям загальної політики ЄС, спрямований на:

- покращення правового регулювання відносин в аграрній сфері;
- вдосконалення адміністративних відносин між відповідними інститутами та суб'єктами господарювання в сільському господарстві;
- прийняття економічно доцільних та ефективних регуляторних актів, які посприяють підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства ЄС і розвитку сільської місцевості;
- сприяння подальшій лібералізації сільського господарства ЄС згідно з вимогами СОТ.

Європейський досвід регулювання розвитку сільського господарства засвідчує високу якість регуляторної політики, яка проявляється не лише у послабленому оподаткуванні господарюючих суб'єктів, але й у розвиненій і диверсифікованій системі дотування, субсидування та відшкодування витрат на страхування сільськогосподарської діяльності.

Розвинуті країни світу активно субсидують аграрний сектор також і з міркувань продовольчої безпеки й мінімізації загрози надлишкової міграції сільського населення в міста і за кордон тощо. Величина таких субсидій в країнах ЄС може перевищувати 50% від вартості сільськогосподарської продукції. За існуючими оцінками, майже на дві третини обсягів сільськогосподарської продукції, що реалізується на внутрішньому ринку ЄС, поширюються державні заходи підтримки. [2].

Ю. Губені стверджує, що вітчизняна політика розвитку сільських територій повинна будуватися, спираючись на наукову базу, яка, в свою чергу, повинна бути зорієнтована на дотримання певних норм і вимог, що вже сформовані в більшості європейських країн. Розвиток сільських територій, як і спільна аграрна політика Європейського Союзу має здійснюватися відповідно до визначених стратегічних напрямів, в яких визначено низку пріоритетних цілей ЄС щодо розвитку сільського господарства та сільських територій, а саме формування динамічної, конкурентної і сучасної економіки, досягнення найвищого рівня працевлаштування, модернізація систем соціального забезпечення і соціальних гарантій та ін.. [3].

Все частіше вітчизняні дослідники розвитку сільських територій звертають свою увагу на закордонний досвід, поєднуючи з науковими розробками, які відповідають структурі розвитку українського села, розробляють спільні стратегії та програми розвитку. В цих розробках часто охоплюють всі сфери розвитку села, починаючи з дошкільної освіти, медицини, комунальним господарством, закінчуючи альтернативними видами енергетики та інноваційними технологіями на селі.

На думку І. Прокопи, інтерес до проблематики розвитку сільських територій зумовлено низкою обставин “необхідністю повнішого використання соціальних і просторових факторів конкурентоспроможності АПК і водночас – запобігання зростанню соціальної напруженості в умовах скорочення чисельності зайнятих у сільському господарстві; майбутньою переорієнтацією державної підтримки аграрного сектора економіки з “жовтого кошика” на “зелений”; наростанням занепокоєності занепадом сіл”[4].

Якщо зосередити увагу на політику розвитку сільських територій в Європейському союзі та Польщі зокрема, то слід відмітити, що дуже часто увага приділяється розвитку передусім сільському лідерству, ініціативі селян з врахуванням місцевих ресурсів. Виділяють фактори місцевої економіки, на яких засновано формування стратегій подальшого розвитку – це наявність природних ресурсів, матеріальних засобів виробництва (формування інфраструктури), фінансових ресурсів, людського потенціалу, суспільного капіталу – “обличчя цілої громади”, взаємозв’язків влади і селян, місця і значення урядових і неурядових організацій у формуванні інституціональної владної системи на селі, а також багатофункціональність розвитку сільської місцевості.

Л. Лисенко зазначає в своїх дослідженнях, що на сільські території покладено виконання низки функцій, які визначаються передусім у можливості формування малого підприємництва на селі (економічна функція), вирішення суспільних і соціальних проблем, можливість одержати додаткові економічні вигоди від туристичної діяльності і створення рекреаційних зон, необхідність забезпечення захисту довкілля, а також створення сприятливих умов для покращання демографічної ситуації на селі. Є варіант зростання чисельності населення на сільських територіях, і це відповідно призводить до розгляду проблеми розвитку сільських територій і поза межами сільськогосподарських підприємств. Важливого значення набуває офіційне і приховане безробіття; низький рівень освіти селян; забезпеченість робочими місцями в несільськогосподарській діяльності; недостатній рівень розвитку будь-якої інфраструктури; слабка активність населення і держави щодо формування середнього класу на селі.

Після вступу Польщі до ЄС змінився підхід до села і сільських територій, інтегрований, цілісний підхід. При визначенні політики – необхідно визначити проблеми і цілісно підходити до їх вирішення. Основою стабільного розвитку села є інтегрований підхід. [5].

Основний принцип державної політики, який діє у Польщі нині: частина коштів, що отримують сільгоспвиробники, спрямовується на розвиток сільських територій. А це і розвиток сільської інфраструктури (дороги, комунікації, спортивні споруди, школи, дитсадки і т.д.), екологічні технології утилізації відходів, відновлення природних ресурсів, збереження культурної спадщини та національних традицій.

У Польщі створено кілька державних інституцій, які адмініструють розвиток аграрного сектору і сільських територій (чого поки що немає в Україні). Зокрема, Агенція реструктуризації і модернізації сільського господарства, що існує з 1994 року, відповідає за ефективне використання коштів на ці цілі. Наприклад, у 2007-2013 роках вона адмініструє такі програми, як «Поліпшення конкурентоздатності сільського господарства і лісівництва», «Поліпшення навколишнього середовища і сільських територій», «Поліпшення якості життя сільських територій».

У рамках цих програм, зокрема, надається стартовий капітал для фермерів під низькі банківські відсотки, на оплату дорадницьких послуг, кредити на закупівлю нової сільгосптехніки, створення обслуговуючих кооперативів, заліснення земель, що постраждали від катастроф, достроковий вихід на пенсію тощо. Україна уже не один рік ціпеніє в очікуванні скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, адже може втратити останнє, що ще має. [6].

Висновок: Тому слід зазначити, що розвитку сільських територій а світовій економічній практиці приділяється значна увага. Політика зарубіжних країн орієнтовна на розвиток сільського господарства та його диверсифікації, створення нових джерел для розвитку сільського господарства та його інвестування. [7].

Тож, для успішної імплементації зарубіжного досвіду проведення політики розвитку як сільського господарства, відновлення і розвитку сільських територій в цілому, завжди потрібно пам’ятати про менталітет, традиції розвитку Українського сільського господарства, його особливості. Тільки після детального вивчення співвідношення та подібності сфер дотичності наших галузей сільського господарства ми можемо успішно імплементувати закордонний досвід розвитку сільських територій на території України.

Список використаних джерел.

1. Situation and prospects for EU agriculture, December , 2010 / European Commission Directorate-General For Agriculture And Rural Development. Directorate L. Economic analysis, perspectives and evaluations // ec.europa.eu.

2. Іртишева І.О., Потапенко О.М. Європейський досвід економічного розвитку сільських територій: проблеми адаптації // Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її забезпечення: Праці III науково-практичного семінару з міжнародною участю (20–21 жовтня 2011 р.) / Відпов. ред. Є.М. Письменний, Н.В. Караєва. – Черкаси, 2011. – С. 197–204.
3. Губені Ю. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської торії і практики // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 62 – 70.
4. Прокопа І. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку // Економіка України. – 2007. – № 6. – С. 50 – 56.
5. Лисенко Л. В. Розвиток сільського господарства і сільських територій в Польщі — досвід для України / Л. В. Лисенко // Державне будівництво. — 2008. — № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua>
6. Сидоренко О. Через терни – до ЄС// Пропозиція. – 2010. – №11. – С. 88.
7. Іванишин В. Дудзяк О. Застосування в Україні досвіду розвитку сільських територій європейських країн та США. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Економічні науки 2016. 5-10 ст.

References.

1. Situation and prospects for EU agriculture, December , 2010 / European Commission Directorate-General For Agriculture And Rural Development. Directorate L. Economic analysis, perspectives and evaluations // ec.europa.eu.
2. Irtyshcheva, I.O. and Potapenko, O.M. (2011), "European Experience of Economic Development of Rural Areas: Problems of Adaptation", *Pratsi III naukovo-praktychnoho seminaru z mizhnarodnoiu uchastiu (20–21 zhovtnia 2011)* [Proceedings of the Third International Scientific-Practical Seminar (October 20-21, 2011)], *Ekonomichna bezpeka derzhavy i naukovo-tekhnologichni aspekty yii zabezpechennia* [Economic Security of the State and the Scientific and Technological Aspects of its Provision], Cherkasy, Ukraine, pp. 197–204.
3. Hubeni, Yu. (2007), "Development of Rural Areas: Some Aspects of European Thorium and Practice", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 4, pp. 62 – 70.
4. Prokopa, I. (2007), "Rural Areas of Ukraine: Research and Regulation of Development", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 6, pp. 50 – 56.
5. Lysenko, L. V. (2008), "Development of agriculture and rural areas in Poland - experience for Ukraine", *Derzhavne budivnytstvo*, vol. 2, [Online], available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua>
6. Sydorenko, O. (2010), "Through thorns - to the EU", *Propozytsiia*, vol. 11, p. 88.
7. Ivanyshyn, V. and Dudziak, O. (2016), "Application in Ukraine of experience of development of rural territories of European countries and the USA", *Zbirnyk naukovykh prats Podil'skoho derzhavnoho ahrarno-tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, pp. 5-10.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2018 р